

Piotr Hac

ORCID: 0000-0002-4524-0900
(Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie)

OSTATNIE TAKIE ZADANIE. DZIAŁANIA SIŁ ZBROJNYCH PRL WOBEC STRAJKU W HUCIE STALOWA WOLA W SIERPNIU I WRZEŚNIU 1988 R. W ŚWIETLE DOKUMENTÓW WOJSKOWYCH

 Rok 1988 przyniósł Polsce wiele ważnych wydarzeń politycznych, na czele z podjęciem wstępnych ustaleń odnośnie do zorganizowania Okrągłego Stołu. Istotne znaczenie dla ówczesnej sytuacji w kraju niewątpliwie miały następujące po sobie dwie fale strajkowe: wiosenna – na przełomie kwietnia i maja – oraz letnia, do której doszło na przełomie sierpnia i września. Choć przyniosły one odmienne następstwa, to stanowią ważne ogniwa w całym procesie odchodzenia Polski od systemu komunistycznego. Letnia fala strajkowa, która bezpośrednio zmusiła władze do poszukiwania porozumienia z protestującymi, bez wątpienia zyskała w tym względzie szczególnie wydzwięk¹.

Jednym z zakładów pracy biorących udział we wspomnianych strajkach była Huta Stalowa Wola, przedsiębiorstwo przemysłu maszynowego i zbrojeniowego, której

¹ Na rynku wydawniczym dostępnych jest wiele publikacji dotyczących wydarzeń roku 1988 w Polsce. Przykładowo można tu wspomnieć o: A. Dudek, *Reglamentowana rewolucja. Rozkład dyktatury komunistycznej w Polsce 1988–1990*, Kraków 2014; A. Garlicki, *Karuzela. Rzecz o Okrągłym Stole*, Warszawa 2003; P. Kowal, *Koniec systemu władzy. Polityka ekipy gen. Wojciecha Jaruzelskiego w latach 1986–1989*, Warszawa 2012; J. Skórzyński, *Rewolucja Okrągłego Stołu*, Kraków 2009. Dodatkowo można także polecić prace zbiorowe, np. *W przededniu wielkiej zmiany. Polska w 1988 roku*, oprac. zbior., Gdańsk 2009, bądź edycje źródeł, m.in. *Zmierzch dyktatury. Polska lat 1986–1989 w świetle dokumentów*, t. 1: *lipiec 1986 – maj 1989*, wstęp, wybór i oprac. A. Dudek, Warszawa 2009.

początki sięgają idei Centralnego Okręgu Przemysłowego². Zakład ten – istniejący zresztą do dziś – odgrywał w PRL-owskiej gospodarce poważną rolę jako wytwórca uzbrojenia (m.in. transporterów opancerzonych MT-LB oraz haubic samobieżnych „Goździk”), w tym wysyłanego na eksport do ZSRS. Z tego powodu producent ten został w czerwcu 1982 r. zaliczony do grona przedsiębiorstw przemysłu obronnego, w którym obowiązywały pewne ograniczenia praw pracowniczych, obejmujące choćby brak prawa do strajku³.

Pomimo militarnego charakteru zakładu zbiorowe protesty w Hucie Stalowa Wola w 1988 r. wybuchły trzykrotnie⁴. Po raz pierwszy doszło do nich w godzinach porannych 29 kwietnia, kiedy to pracy zaprzestano około 5 tys. pracowników. Kierownictwo HSW nie podjęło ze strajkującymi żadnych rozmów, natomiast sukcesem zakończyła się akcja dezinformacyjna prowadzona wobec protestujących, którzy uwierzyli w fałszywą informację o zaprzestaniu strajków w innych zakładach pracy w kraju. Wobec obawy o pacyfikację Huty protest zakończono już 30 kwietnia⁵. Kolejny, tym razem jednodzienny strajk zorganizowano 13 lipca, w trakcie trwającej w Polsce wizyty sekretarza generalnego KPZR Michaiła Gorbaczowa. Z uwagi na niechęć władz komunistycznych do przedłużania konfliktu w tak kluczowym dla nich momencie, protest ten przyniósł częściowy sukces w postaci przywrócenia do pracy niektórych wcześniej zwolnionych za działalność związkową pracowników⁶.

Letnia fala strajków w Polsce rozpoczęła się 15 sierpnia 1988 r. przerwaniem pracy przez górników z kopalni „Manifest Lipcowy” w Jastrzębiu-Zdroju. W kolejnych dniach do protestu przyłączyło się kilkanaście innych kopalni na Górnym Śląsku, a mimo blokad robotnikom udawało się nawiązać kontakt z kolejnymi zakładami. Od 17 sierpnia strajkował Port Szczeciński, 20 sierpnia przerwali pracę pracownicy Portu Północnego w Gdańsku, a dwa dni później – Stoczni Gdańskiej. Kilku- lub kilkunastogodzinne strajki odbyły się także w Bełchatowie, Bielsku-Białej, Piasecznie, Starachowicach, Wałbrzychu i Wrocławiu. W niektórych przedsiębiorstwach podjęto próby wywoła-

² Literatura poświęcona strajkom z 1988 r. jest obfita. Wydarzenia w Hucie Stalowa Wola zostały opisane przede wszystkim w pracach: D. Garbacz, *Strajk w Stalowej Woli 22 sierpnia – 1 września*, Stalowa Wola 1998; M. Bukała, *Strajk w Hucie Stalowa Wola w sierpniu 1988 r.* [w:] *Zarejestrujcie nam „Solidarność”! Strajk sierpniowy 1988 r. w Szczecinie. Materiały pokonferencyjne*, red. A. Kubaj, M. Maciejowski, Szczecin 2009; *idem*, *Marsz ku wolności. Strajk w Hucie Stalowa Wola 22 VIII – 1 IX 1988 r.*, „Nasz Dziennik”, 30–31 VIII 2008; *idem*, *Robotnicy, duchowni i aparat administracyjno-partyjny. Strajki w Hucie Stalowa Wola w 1988 roku*, „Roczniki Teologiczne” 2015, nr 4. Pewne informacje znajdują się także w opracowaniach bardziej ogólnych, np.: D. Iwaneczko, *Opór społeczny a władza w Polsce południowo-wschodniej 1980–1989*, Warszawa 2005, s. 403–414.

³ Kwestie te wynikały z decyzji przewodniczącego Komitetu Przemysłu Obronnego Rady Ministrów wydanej na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 XI 1981 r. w sprawie zakresu stosowania ustaw o przedsiębiorstwach państwowych oraz o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego do przedsiębiorstw państwowych wykonujących w całości lub w przeważającej części zadania dla potrzeb obronności i bezpieczeństwa państwa, a także do wykonujących te zadania jednostek organizacyjnych innych przedsiębiorstw (DzU 1982, nr 1, poz. 3 z późn. zm.). Ten akt prawny, podpisany przez Wojciecha Jaruzelskiego, nadal zresztą obowiązuje. Formalnie do strajków odnosił się wtedy rozdział 5 Ustawy z dnia 8 X 1982 r. o związkach zawodowych (DzU 1982, nr 32, poz. 216 z późn. zm.). Zob. też M. Bukała, *Strajk w Hucie...*, s. 149, przyp. 27.

⁴ Dodatkowo należy wspomnieć, że 21 kwietnia doszło przed siedzibą dyrekcji do manifestacji części pracowników zakładu. M. Bukała, *Strajk w Hucie...*, s. 146.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, s. 147.

nia protestu bądź ogłoszono pogotowie strajkowe i organizowano wiece⁷. Dla władz stawało się oczywiste, że tym razem skala wystąpień społecznych będzie większa niż w kwietniu 1988 r.

W godzinach porannych 22 sierpnia – po wcześniejszych uzgodnieniach przedstawicieli poszczególnych wydziałów Huty Stalowa Wola oraz Komitetu Organizacyjnego NSZZ „Solidarność” HSW – rozpoczęto strajk. Początkowo objął on jedynie Narzędziownię, a z czasem także Wydział Remontowy oraz Starą Kuźnię. Należy zaznaczyć, że protest nie przybrał charakteru masowego wśród pracowników, a 23 sierpnia w Kuźni nawet się zakończył. Istotnym elementem wsparcia dla strajkujących była postawa części mieszkańców Stalowej Woli, którzy z pomocą Kościoła zbierali żywność dla hutników. Dwudziestego piątego sierpnia przed Narzędziownią ustawiono symboliczny krzyż, jak również zorganizowano wiec, w którym wzięły udział osoby niebiorące udziału w strajku⁸. Prawdopodobnie też wtedy dyrekcja HSW oraz kierownictwo WUSW w Tarnobrzegu podjęły decyzję o rozpoczęciu przygotowań do siłowego rozwiązania konfliktu⁹.

Warto w tym miejscu nadmienić, że w 1988 r. władze wdrożyły działania mające na celu spacyfikowanie niekorzystnych dla nich nastrojów społecznych. Przede wszystkim – w oparciu o założenia opracowane jeszcze w roku poprzednim – rozpoczęto przygotowania do ewentualnego wprowadzenia stanu wyjątkowego¹⁰. W ramach tych przedsięwzięć nie wykluczano – wzorem grudnia 1981 r. – użycia wydzielonych jednostek Sił Zbrojnych PRL. Określone w dokumentach planistycznych zadania dla oddziałów wojskowych przewidywały m.in. ochronę i obronę obiektów o szczególnym znaczeniu, jak również wsparcie działań uzbrojonych pododdziałów zwartych MO – „gdy okaże się to niezbędne”¹¹. Pomimo tego, że do wykorzystania Sił Zbrojnych w obszarze zapewnienia bezpieczeństwa publicznego podchodzono już inaczej niż w roku 1956 czy 1970 (głównie w zakresie użycia broni palnej), to jednak w pewnych sytuacjach wsparcie wojskowe uznawano za nieodzowne. W pierwszych dniach stanu wojennego żołnierze brali bezpośredni lub pośredni udział w pacyfikacji strajkujących zakładów pracy, w szczególności w dniach 14–16 grudnia 1981 r. Przykładowo do akcji w Hucie Warszawa zaangażowano ponad 1100 żołnierzy oraz 88 wozów bojowych, natomiast wobec zakładów Ursus – 1033 żołnierzy i 82 wozy bojowe¹². Metodologia wykorzystania wojska w tego typu przypadkach była podobna – pododdziały

⁷ B. Tracz, *Cios sierp(ni)owy. Strajki na Górnym Śląsku w 1988 roku*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2019, nr 4, s. 16–19; *idem, PZPR i lokalne elity władzy województwa katowickiego wobec strajków 1988 r. na Górnym Śląsku [w:] Zarejestrujcie nam „Solidarność”!...*, s. 76–77; P. Codogni, *Okrągły Stół, czyli polski Rubikon*, Warszawa 2009, s. 106.

⁸ Szczegółowy opis przebiegu strajku sierpniowego w HSW podają w przytoczonych już publikacjach D. Garbacz oraz M. Bukała.

⁹ M. Bukała, *Strajk w Hucie...*, s. 155.

¹⁰ Szerzej zob. P. Hac, *Ostatnia deska ratunku? Przygotowania do wprowadzenia w Polsce stanu wyjątkowego w latach 1988–1989 w świetle dokumentów resortu spraw wewnętrznych [w:] Kryzys w partii – partia w kryzysie. Ostatnia dekada PZPR*, red. T. Kozłowski, M. Siedziako, Warszawa 2022. Tam też literatura dotycząca tego tematu.

¹¹ Centralne Archiwum Wojskowe Wojskowego Biura Historycznego w Warszawie (dalej CAW WBH), 1873/01/34, Zamiar ogólny użycia wydzielonych jednostek Sił Zbrojnych PRL w przypadku wprowadzenia stanu wyjątkowego na części lub całym terytorium PRL, 30 IV 1987 r., b.p.

¹² A. Paczkowski, *Wojna polsko-jaruzelska. Stan wojenny w Polsce 13.12.1981–22.07.1983*, Warszawa 2006, s. 79.

brały udział w blokadzie zakładu (co czasami poprzedzone było demonstracją siły), prowadzono różnego rodzaju wybiegi psychologiczne mające na celu zastraszenie strajkujących, a podczas siłowej likwidacji protestów podejmowano działania torujące drogę dla funkcjonariuszy MO, np. wozami bojowymi wybijano przejścia w murach lub ogrodzeniach¹³. Podczas tragicznej w skutkach pacyfikacji w kopalni „Wujek” żołnierze stosowali środki pozoracji pola walki. Używali m.in. petard, które rzucono za mur tuż przed jego rozbiciem, aby odstraszyć osoby mogące znajdować się zbyt blisko miejsca zawalenia się ściany¹⁴. Kolejnym obszarem działalności wojska było prowadzenie wspólnie z MO akcji (przemarszów) demonstracyjnych mających na celu zastraszenie ludności. Powyższe działania nie służyły racjonalnemu przegrupowaniu podległych sił, lecz pokazaniu jak najszerszemu gronu odbiorców mocy sprzętu wojskowego, jak również wprowadzeniu w błąd co do przybywających posiłków. Wykorzystywano do tego celu różnego rodzaju jednostki, przede wszystkim pancerne i piechoty zmechanizowanej¹⁵.

Prawdopodobnie już 19 sierpnia 1988 r. i zapewne na wniosek kierownictwa MSW szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego gen. broni Józef Użycki¹⁶ wydał polecenie dowódcom okręgów wojskowych oraz Wojsk Lotniczych, Wojsk Obrony Powietrznej Kraju i Marynarki Wojennej podjęcia przygotowań „w celu udzielenia pomocy resortowi spraw wewnętrznych w utrzymaniu ładu i porządku publicznego na obszarze kraju”. Dla Warszawskiego Okręgu Wojskowego (WOW) wiązało się to m.in. z podniesieniem gotowości w stacjonującej w Krakowie 6. Brygadzie Powietrzno-Desantowej (6. BPD) oraz rozlokowanym w Warszawie 4. pułku zabezpieczenia (4. pzab.), a także w odwodowych kompaniach prewencji Wojskowej Służby Wewnętrznej (WSW)¹⁷. W kolejnych dniach w Siłach Zbrojnych PRL rozpoczęto przygotowania do operacji o kryptonimie „Kraj”. Wiązało się to z wytworzeniem wielu dokumentów planistycznych obejmujących ewentualne wykorzystanie praktycznie wszystkich ówczesnych związków taktycznych Wojska Polskiego. W Warszawskim Okręgu Wojskowym zamierzenia te odnosiły się m.in. do 16. batalionu powietrznodesantowego (16. bpd) z 6. BPD, który miał być –

¹³ Szerzej o pacyfikacji strajkujących zakładów w kraju pisze Andrzej Paczkowski. Zob. *ibidem*, s. 78–84. Do tego typu działań w Krakowie szczegółowo odnosi się T. Marszałkowski, *Protesty i starcia uliczne w Krakowie 1981–1989*, Kraków 2016, s. 25–38, natomiast sytuacji na Górnym Śląsku poświęcona jest publikacja *Idź pancry na Wujek*, oprac. zbior., Warszawa 2011, s. 38–36.

¹⁴ M. Szcześniak, *Idź i zabij! Pacyfikacja strajku w kopalni Wujek. Zbrodnia nieukarana*, Warszawa 1999, s. 54–55, 59–60.

¹⁵ A. Paczkowski, *Wojna polsko-jaruzelska...*, s. 70, 187; *Idź pancry na Wujek...*, s. 29.

¹⁶ Józef Użycki (ur. 1932), gen. broni WP. Absolwent Akademii Sztabu Generalnego WP oraz Akademii Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych ZSRS; dowodził różnymi pododdziałami i oddziałami WP; w 1968 r. brał udział w interwencji państw Układu Warszawskiego w Czechosłowacji; członek Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego (jako dowódca Pomorskiego Okręgu Wojskowego); w 1983 r. został szefem Sztabu Generalnego WP, jak również wiceministrem obrony narodowej; odwołany z obu tych funkcji we wrześniu 1990 r. Członek PZPR od 1951 r. J. Królikowski, *Generałowie i admirałowie Wojska Polskiego 1943–1990*, t. IV, Toruń 2010, s. 185–186; Katalog kierowniczych stanowisk partyjnych i państwowych w PRL, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/91748> (dostęp 15 IX 2022 r.).

¹⁷ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie (dalej AIPN), 0037/21, Telepismo szefa Sztabu Generalnego WP nr 34, [19 VIII 1988 r.], s. 191–194. Dodatkowo szef WSW miał zapewnić w porozumieniu z szefami poszczególnych wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych częste patrole żołnierzy WSW w miejscowościach ich stacjonowania. W artykule zrezygnowano z podawania wyróżników geograficznych nazw jednostek wojskowych.

podobnie jak w grudniu 1981 r. – przerzucony na lotnisko Warszawa-Okęcie, oraz do stacjonującego w Lublinie 3. pułku Wojsk Obrony Wewnętrznej (3. pułk WOWewn.), którego żołnierzy chciano użyć do patrolowania Stalowej Woli. Oddział ten dodatkowo – po przegrupowaniu na znajdujący się na północ od HSW poligon w miejscowości Lipa – miał pozostawać „w gotowości do wsparcia działań MO”¹⁸.

Należy pamiętać, że powyższe przygotowania odbywały się w złożonej sytuacji politycznej w kraju. Władze z jednej strony pokazywały swoją siłę, dokonując choćby pacyfikacji strajków na Górnym Śląsku, a z drugiej – wchodziły na drogę ograniczonego dialogu z przedstawicielami środowisk opozycyjnych. Dwudziestego ósmego sierpnia 1988 r. Biuro Polityczne KC PZPR wyraziło zgodę na spotkanie reprezentanta strony rządowej gen. broni Czesława Kiszczaka z Lechem Wałęsą¹⁹. Przedłużanie się strajków działało na niekorzyść władz i dawało argumenty ich oponentom.

Prawdopodobnie w nocy z 29 na 30 sierpnia powołano w ramach Warszawskiego Okręgu Wojskowego Grupę Operacyjną (GO WOW), która miała wesprzeć działania resortu spraw wewnętrznych w Stalowej Woli i doprowadzić do likwidacji akcji strajkowej w HSW. Dowódcą Grupy został gen. bryg. Jerzy Jarosz – zastępca dowódcy WOW do spraw Obrony Terytorialnej²⁰. Zastępcą dowódcy Grupy oraz szefem jej sztabu mianowano natomiast płk. Jerzego Włosińskiego²¹. W skład GO WOW weszły: 16. bpd (złożony z trzech kompanii szturmowych liczących łącznie 320 żołnierzy), 5. dywizjon artylerii mieszanej (5. dam) z 6. BPD (złożony z czterech baterii bez wyposażenia artyleryjskiego – łącznie 408 ludzi), batalion piechoty z 3. pułku WOWewn. (trzy kompanie – łącznie 268 żołnierzy), batalion WSW (trzy kompanie – łącznie 346 ludzi) oraz klucz śmigłowców transportowych (prawdopodobnie liczący trzy maszyny, w tym jeden typu Mi-8). Razem z dowództwem Grupy (89 ludzi) do działań przeznaczono około 1430 żołnierzy, początkowo wzmocnionych przebywającymi na poligonach Lipa i Dębie dwoma czołgami T-55 oraz trzema transporterami opancerzonymi SKOT. W kolejnych dniach otrzymywała ona dodatkowe wsparcie osobowe i w sprzęcie z innych jednostek z terenu kraju. Dowództwo GO miało współpracować z Wojewódzkim Sztabem Wojskowym w Tarnobrzegu, komórką Obrony Cywilnej w HSW, ulokowanym tam Rejonowym Przedstawicielstwem Wojskowym (RPW),

¹⁸ CAW WBH, 1873/01/59, Rozkaz specjalny nr 01/Stan wyj. Dowódcy Warszawskiego Okręgu Wojskowego podpisany przez gen. dyw. Jana Kuriatę, 25 VIII 1988 r., k. 1–13.

¹⁹ Szczegóły zawirowań, które ostatecznie doprowadziły do spotkania Wałęsa–Kiszczak, przybliży wielu autorów, m.in. J. Skórzyński, *Rewolucja Okrągłego Stołu...*, s. 138–150. Jeśli chodzi o działania przeciwko strajkującym górnikom, zob. B. Tracz, *Cios sierp(ni)owy...*, s. 20–22.

²⁰ Jerzy Jarosz (ur. 1931), gen. bryg. WP. Absolwent Akademii Sztabu Generalnego WP oraz Akademii Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych ZSRS; dowodził różnymi pododdziałami i oddziałami WP, jak również pierwszą zmianą Polskiej Jednostki Specjalnej na Bliskim Wschodzie; członek Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego (jako dowódca 1. Dywizji Zmechanizowanej); w 1989 r. został komendantem głównym Ochotniczych Hufców Pracy, a w latach 1990–1992 był pierwszym komendantem głównym Żandarmerii Wojskowej. J. Królikowski, *Generalowie i admirałowie Wojska Polskiego 1943–1990*, t. II, Toruń 2010, s. 69–71; Katalog kierowniczych stanowisk partyjnych i państwowych w PRL, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/88608?katalog=4> (dostęp 15 IX 2022 r.).

²¹ Jerzy Włosiński (ur. 1943), płk WP. Absolwent Oficerskiej Szkoły Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Akademii Sztabu Generalnego WP; pełnił funkcję sekretarza POP PZPR i członka Komitetu PZPR w Wojskach Wewnętrznych; od 1981 r. dowódca 1. Brygady Wojsk Obrony Wewnętrznej i z tego powodu był członkiem Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego. Katalog kierowniczych stanowisk partyjnych i państwowych w PRL, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/88736> (dostęp 15 IX 2022 r.).

jak również z kierownictwem WUSW w Tarnobrzegu²². Działania wojska w okolicy Stalowej Woli ułatwiały zarówno znajdujące się w pobliżu wspomniane poligony, jak i pora roku pozwalająca na łatwiejsze przemieszczanie się kolumn pojazdów oraz kwaterowanie.

Spośród dokumentów wytworzonych w czasie działania GO WOW szczególne znaczenie mają dwa z nich, tj. Rozkaz bojowy nr 01 Dowódcy Warszawskiego Okręgu Wojskowego gen. dyw. Jana Kuriaty²³ oraz Dziennik działań bojowych GO WOW. Materiały te znajdują się w zasobach CAW WBH pod sygn. 1873/01/60, w tezcze zawierającej dokumenty operacyjne WOW (tom III) związane z operacją kryptonim „Kraj”. Ponieważ całość tego zbioru była jeszcze do niedawna niejawna, oba źródła nie były dotychczas publikowane. Wydają się one natomiast interesujące w kontekście spojrzenia na postawę władz, które nawet w schyłkowym okresie PRL decydowały się – do osiągnięcia celów politycznych – na wykorzystanie wojska do bądź co bądź niewdzięcznych dla żołnierzy zadań. Warto zresztą w tym miejscu zaznaczyć, że dokumenty Sił Zbrojnych PRL rzadko są publikowane i tendencja ta powinna ulec zmianie.

Publikowane w niniejszym artykule źródła mają kluczowe znaczenie dla omówienia problematyki zawartej w tytule. Rozkaz gen. Kuriaty formułował cel prowadzonych przedsięwzięć, zadania zarówno dla GO WOW, jak i innych jednostek wojskowych, a także sposób ich wykonania. Specyficzne jest użycie sformułowania „zadania specjalne” na określenie charakteru udziału wojska w omawianych czynnościach. Z kolei Dziennik działań bojowych z dużą dokładnością opisuje rzeczywiście podjęte działania od godz. 7.00 dnia 30 sierpnia 1988 r. do godz. 9.00 dnia 3 września 1988 r., tj. do faktycznego rozwiązania Grupy Operacyjnej²⁴. Dzięki analizie treści rozkazu udało się ustalić, że rozważano przeprowadzenie w godzinach porannych 31 sierpnia pacyfikacji strajkującego zakładu, co dotychczas nie było znane. Data ta była istotna z dwóch powodów: po pierwsze, ze względu na planowane na ten dzień pierwsze spotkanie Lecha Wałęsy z gen. Czesławem Kiszczakiem i po drugie, z uwagi na rocznicę podpisania porozumienia w Gdańsku w sierpniu 1980 r. Właśnie choćby z drugiego przytoczonego powodu siłowa likwidacja strajku wydawała się mało realna. Ujawnione treści mogą natomiast wskazywać na chęć wzmocnienia pozycji negocjacyjnej gen. Kiszczaka

²² Skład i liczebność GO WOW za: CAW WBH, 1873/01/60, poz. 26, Dziennik działań bojowych, odręczne zapisy na odwrocie kart dziennika – tam także skład osobowy dowództw oddziałów i pododdziałów oraz wykres struktury organizacyjnej GO WOW. Udział w działaniach transporterów opancerzonych SKOT oraz śmigłowca typu Mi-8 został zarejestrowany na fotografiach z opisywanych wydarzeń. Zob. wkładka ze zdjęciami w: D. Garbacz, *Strajk w Stalowej Woli...*

²³ Jan Kuriata (ur. 1931), gen. dyw. WP. Absolwent Oficerskiej Szkoły Piechoty w Jeleniej Górze, Akademii Sztabu Generalnego WP i Akademii Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych ZSRS; pełnił różne funkcje dowódcze i wykonywał zadania w Zarządzie II Sztabu Generalnego WP (wywiad wojskowy); w 1984 r. został dowódcą Śląskiego Okręgu Wojskowego, a w październiku 1987 r. – Warszawskiego Okręgu Wojskowego; w latach 1989–1992 był głównym kwatermistrzem WP, a od 1992 do 1996 r. sprawował funkcję wiceministra obrony narodowej ds. uzbrojenia i infrastruktury. W latach 1952–1959 zarejestrowany przez Informację Wojskową oraz WSW jako tajny informator/nieoficjalny pracownik ps. „Tygrys”. J. Królikowski, *Generalowie i admirałowie Wojska Polskiego...*, t. II, s. 327–329; AIPN, 3426/4703; Katalog kierowniczych stanowisk partyjnych i państwowych w PRL, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/102432> (dostęp 15 IX 2022 r.).

²⁴ Obsługę kancelaryjną dowództwa GO WOW zapewniał 4. pułk drogowo-eksploatacyjny (4. pde), stacjonujący w Nisku. Z kancelarii tego oddziału wychodziła korespondencja Grupy. CAW WBH, 1873/01/60, poz. 26, Pismo dowódcy Jednostki Wojskowej nr 1367 (oznaczenie 4. pde) do dowództwa WOW, 3 IX 1988 r. (pismo przyklejone do okładki).

przed spotkaniem z przewodniczącym NSZZ „Solidarność”. Pomimo tego, że żołnierze mieli przystępować do tych działań bez amunicji (tylko dowódcy kompanii mieli posiadać świece dymne i granaty łzawiące), to można cieszyć się z faktu zmiany decyzji o pacyfikacji i ostatecznego prowadzenia przez pododdziały GO WOW jedynie akcji demonstracyjnych. Co ciekawe, nakierowane one były na wywołanie odpowiedniego wrażenia nie tylko na strajkujących, lecz także na sprzyjających hutnikom mieszkańcach Stalowej Woli.

W czasie czytania publikowanych tutaj źródeł należy pamiętać o specyfice tworzenia dokumentów wojskowych, charakteryzujących się zwięzłym stylem oraz używaniem wielu specjalistycznych skrótów, które niekiedy niełatwo odkodować bez posiadania podstawowej wiedzy militarnej. Oba przytoczone dokumenty zostały sporządzone odrębnie, przy czym zapisy w Dzienniku były dokonywane przez różne osoby, pełniące akurat dyżur. W tym zestawieniu czynności daje się czasami odczuć pośpiech, szczególnie w momentach istotnych (np. prowadzenia działań demonstracyjnych czy w związku z wizytą na stanowisku dowodzenia gen. Kuriaty), co być może spowodowało kilkukrotne pomyłki w numeracji czynności przy przejściu tekstu na kolejne strony Dziennika (podczas opracowywania dokumentu numerację poprawiono). Uchybienia te mogą jednak także wskazywać na podejmowanie działań w warunkach stresu, gdyż zapewne i dla żołnierzy opisywana sytuacja nie była emocjonalnie obojętna. W czasie prowadzenia operacji nie obyło się zresztą bez wydarzeń nadzwyczajnych – 30 sierpnia doszło do wyrócenia się wojskowego samochodu ciężarowego, a rany odniosło siedmiu żołnierzy, natomiast dzień później miała miejsce kolizja samochodu cywilnego z transporterem SKOT²⁵. W Dzienniku nie odnotowano jednak samobójczego postrzelenia się z broni służbowej przez por. Mieczysława Turbakiewicza z WUSW w Tarnobrzegu, co być może wynikało z niechęci do jakiegokolwiek angażowania się wojska w tak niewygodne dla resortu spraw wewnętrznych zdarzenie²⁶.

Strajkujący w HSW mieli świadomość obecności pododdziałów wojskowych i prowadzenia przez nie działań demonstracyjnych. Trzydziestego sierpnia 1988 r. zwrócono uwagę na żołnierzy 6. BPD, których liczbę pod HSW oceniono na około pół tysiąca, jak również na niskie przeloty śmigłowców, które w zawisie podmuchami z wirników łamały konary drzew, zrywały transparenty i przewracały znajdujących się w pobliżu ludzi²⁷. Niektórzy żołnierze mieli pokazywać przy tym hutnikom znak „V”, z kolei do pilotów strajkujący machali lub demonstrowali „gest Kozakiewicza”. Zauważono także radiostację wojskową zlokalizowaną przy ulicy 1 Maja w Stalowej Woli oraz zapamiętano komunikaty podawane przez megafon, w czasie których wyczytywano nazwiska około dwustu powołanych do wojska robotników²⁸. Zaangażowanie przez rządzących Sił Zbrojnych do przeciwdziałania akcji strajkowej oceniano wśród pracowników HSW – co

²⁵ *Ibidem*, poz. 27, Meldunek oficera dyżurnego, 31 VIII 1988 r., k. 11 oraz *ibidem*, Meldunek komisji wypadkowej, 30 VIII 1988 r., k. 12.

²⁶ Por. M. Bukala, *Strajk w Hucie...*, s. 160.

²⁷ D. Garbacz podaje, że zerwana przez helikopter gałąź raniła dwie osoby – kobietę, której trzeba było założyć szwy, oraz mężczyznę, który trafił do szpitala. D. Garbacz, *Strajk w Stalowej Woli...*, s. 74. Informacje te nie zostały odnotowane w publikowanych dokumentach wojskowych.

²⁸ *Ibidem*, s. 34–35, 73–76. Komunikaty o powołaniu do wojska były zagłuszane przez strajkujących okrzykami i uderzeniami metalowymi przedmiotami.

rozumiałe – negatywnie, lecz w kontekście spodziewanej pacyfikacji zakładu bardziej obawiano się oddziałów milicyjnych. Przypuszczano bowiem, że żołnierze nie wezmą w niej udziału²⁹. Ostatecznie strajk w Hucie Stalowa Wola zakończył się 1 września 1988 r. o godz. 19.00. Warto pamiętać, że – mimo pewnej frustracji hutników – opisywane wydarzenia skonsolidowały region stalowowski i pokazały siłę miejscowych struktur „Solidarności”.

Należy jeszcze nadmienić, że podczas letniej fali strajków władze wykorzystały pododdziały wojskowe także wobec protestujących w innych zakładach pracy. Ślady takiego postępowania można odnaleźć m.in. w Szczecinie, gdzie już 21 sierpnia rozpatrywano wejście żołnierzy na teren portu, a dwa dni później wprowadzono jednostki Marynarki Wojennej do kanałów portowych³⁰.

W toku prac nad przygotowaniem dokumentów do edycji poprawiono nieliczne błędy maszynowe i interpunkcyjne oraz ujednolicono pisownię, a wyróżnienia oddano czcionką pogrubioną. Uzupełnienia i rozwinięcia mniej znanych skrótów, szczególnie jednostek wojskowych, za pierwszym razem umieszczono w nawiasach kwadratowych, a w kolejnych przypadkach tego zabiegu nie powtarzano. W Dzienniku działań bojowych zrezygnowano z podawania – jak w oryginale – dat dziennych dla każdej z zawartych w nim czynności oraz z ostatniej kolumny, która wbrew nazwie „Decyzja” zawiera w rzeczywistości mniej istotne informacje, np. o numerach telefonów.

²⁹ *Ibidem*, s. 76, 79.

³⁰ A. Kubaj, *Przebieg i konsekwencje strajku sierpniowego w porcie i zakładach komunikacji miejskiej Szczecina* [w:] *Zarejestrujcie nam „Solidarność”!*..., s. 101, 104.

TEKST ŹRÓDŁA

Nr 1

1988 sierpień 30, Warszawa – Rozkaz bojowy nr 01 Dowódcy Warszawskiego Okręgu Wojskowego do wykonania zadań specjalnych

**Dowództwo
Warszawskiego Okręgu Wojskowego**

Tajne
Egz. nr 1

**Rozkaz bojowy nr 01
Dowódcy Warszawskiego Okręgu Wojskowego
30 VIII 1988 r.**

W celu należytego przygotowania wojsk do wykonania zadań specjalnych w Stalowej Woli

rozkazuję:

Dla zapewnienia ładu i porządku w Hucie Stalowa Wola – zgodnie z rozkazem m[inistra] o[brony] n[arodowej] – w przypadku przedłużenia nielegalnego strajku (w zakładzie o znaczeniu obronnym) w dniu 30 VIII [19]88 r. od godz. 11.00–12.00 przeprowadzić działania demonstracyjne polegające na przemarszu kolumn w pobliżu Huty Stalowa Wola.

W przypadku braku pozytywnej reakcji i niezaprzesania strajku spowodować siłami porządkowymi M[ilicji] O[bywatelskiej] i W[ojskowej] S[łużby] W[ewnętrznej] przywrócenie ładu i porządku oraz umożliwienie podjęcia normalnej produkcji.

Siły wojskowe – dwa b[ataliony] p[owietrzno]-d[esantowe] z 6. B[rygady] P[owietrzno]-D[esantowej] i b[atalion] p[iechoty] z 3. p[ułku] W[ojsk] O[brony] Wewn[ętrznej] utrzymywać w odwodzie w gotowości do udzielenia pomocy siłom porządkowym na mój rozkaz.

W czasie działania żołnierze występują bez amunicji [i] środków pozoracji walki, a jedynie dowódcy kompanii utrzymują przy sobie świece dymne oraz CGŁ¹, które używają na rozkaz dowódcy zgrupowania gen. bryg. Jerzego Jarosza.

Działania porządkowe w Hucie Stalowa Wola prowadzić w dniu 31 VIII [19]88 r. od godz. 4.00 na dodatkowy rozkaz. Działania MO i WSW poprzedzić wezwaniem pełnomocnika K[omitetu] O[brony] K[raju] o zaprzestaniu akcji strajkowej.

Działania prowadzić zgodnie z ustaleniami i postawionymi zadaniami w dniu 30 VIII [19]88 r. o godz. 0.30.

¹ Tu i dalej chodzi o ćwiczebne granaty łzawiące.

Amunicję oraz środki pozoracji walki utrzymywać centralnie w 4. p[ułku] d[rogowo]-e[ksploatacyjnym] Nisko – w opakowaniach fabrycznych, w ilościach ustalonych w dniu 30 VIII [19]88 r.

Gotowość do działań demonstracyjnych o godz. 9.00, a do działań porządkowych do godz. 18.00 [dnia] 30 VIII [19]88 r.

1. Szefowi Sztabu:

a) Wydzielić G[rupę] O[peracyjną] i zapewnić jej rozwinięcie w m[iejscowości] Nisko w 4. pde.

b) Przekazać dowódcom ustalone zadania i koordynować całością przedsięwzięć, zgodnie z moją decyzją.

c) Zapewnić dowódcy zgrupowania i GO W[arszawskiego] O[kręgu] W[ojskowego] łączność r[adio]liniową i przewodową z dowództwem WOW, a także łączność z dowódcami jednostek oraz organami WSW i M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych].

2. Z[astęp]cy dowódcy WOW ds. politycznych:

a) Zapewnić możliwość użycia urządzeń nagłaśniających typu „Burza” oraz tub akustycznych.

b) Spowodować wręczenie dyrektorowi Huty Stalowa Wola komunikatu G[łównego] Z[arządu] P[olitycznego] W[ojska] P[olskiego] i dopilnować jego ogłoszenie przez radiowęzeł zakładowy lub urządzenie nagłaśniające, względnie tubę.

3. Z[astęp]cy dowódcy WOW ds. O[brony] T[erytorialnej] – d[owód]cy Zgrupowania:

a) Przejąć dowodzenie zgrupowaniem wojsk przewidzianych do działań specjalnych w Stalowej Woli.

b) Zorganizować pracę GO WOW w oparciu o rozwinięte stanowisko dowodzenia przy R[ejonowym] U[rzędzie] S[praw] W[ewnętrznych] w Stalowej Woli.

c) W dniu 30 VIII [19]88 [r.] zorganizować i przeprowadzić działania demonstracyjne wokół Huty Stalowa Wola wg następującego układu:

- do [godz.] 10.50 – rozstawić regulację ruchu;
- 11.00–11.10 – działanie trzech śmigłowców nad zakładem;
- 11.10 – przejście kolumny wojsk (b[atalion] p[iechoty]) przed zakładem;
- 11.30–11.40 – kolejne działanie trzech śmigłowców;
- 11.40 – przejście kolejnej kolumny (b[atalion] p[iechoty]) przed zakładem;
- od 11.50 – zdjęcie regulacji ruchu.

d) Meldunki składać o:

- 9.00 – gotowości wojsk do działań demonstracyjnych;
- 11.00 – rozpoczęciu działań demonstracyjnych;
- 12.30 – zachowaniu się strajkującej załogi;
- 18.00 – gotowości do operacji na dzień 31 VIII [19]88 r.

e) W dniu 31 VIII [19]88 [r.] przewidzieć w wypadku braku efektów działań demonstracyjnych:

– 4.00 – wejście pełnomocnika KOK z ochroną WSW na teren zakładu i przekazanie ostrzeżenia dla strajkującej załogi;

– 5.00 – wystawienie posterunków ochronnych wokół zakładu przez b[atalion] p[iechoty] WSW;

– wejście organów MSW na teren zakładu i przejęcie go pod ochronę;

– mieć dwa bataliony piechoty w odwodzie ([w miejscowości] Nisko) i 16. batalion powietrzno-desantowy na Ośrodku Szkolenia Poligonowego Wojsk Lądowych Lipa w gotowości do działania na mój rozkaz;

– koordynować działania sił porządkowych i wojskowych w toku wspólnych przedsięwzięć.

4. Dowódcy 9. Dywizji Zmechanizanej:

a) Skierować jeden AS-250² i dwa AS-2 do 4. pde Nisko, gdzie do [godz.] 7.00 [dnia] 30 VIII [19]88 [r.] odtworzyć gotowość do działania w składzie GO WOW.

b) Do [godz.] 6.00 [dnia] 30 VIII [19]88 [r.] skierować na lotnisko Jasionka autokar celem przewiezienia stanu osobowego [dowództwa] GO WOW do [miejscowości] Nisko.

5. Dowódcy 6. Brygady Powietrzno-Desantowej:

a) Do [godz.] 7.00 [dnia] 30 VIII [19]88 [r.] przegrupować przydzielony batalion piechoty z Ośrodka Szkolenia Poligonowego Wojsk Lądowych Lipa do 4. pde, gdzie [ma] wejść w podporządkowanie dowódcy zgrupowania.

b) Do [godz.] 16.00 [dnia] 30 VIII [19]88 [r.] przegrupować batalion piechoty (16. bpd) na OSPWL Lipa, gdzie [ma] osiągnąć gotowość do działania jako odwód dowódcy zgrupowania.

6. Dowódcy 3. pułku Wewnętrzny. – do [godz.] 7.00 [dnia] 30 VIII [19]88 [r.] przegrupować wydzielony batalion z OSPWL Lipa do kompleksu koszarowego 4. pde Nisko i wejść w podporządkowanie dowódcy zgrupowania.

7. Dowódcy 5. Brygady Wewnętrzny:

a) Do [godz.] 12.00 [dnia] 30 VIII [19]88 [r.] przegrupować na OSPWL Dęba kompanię prewencji WSW, a następnie przekazać [ją] w podporządkowanie szefa WSW.

b) Utrzymywać w Miejscu Sztajni Dyslokacji dwa bataliony w 2-godzinnej gotowości do działania.

8. Dowódcy 4. pułku zabezpieczenia:

a) Wydzielić do dyspozycji dowódcy zgrupowania dwa samochody osobowe i dwa samochody osobowo-terenowe i przegrupować do [godz.] 7.00 [dnia] 30 VIII [19]88 [r.] do 4. pde.

b) Zabezpieczyć przewóz kadry GO WOW na lotnisko Okęcie. Gotowość [godz.] 4.15 [dnia] 30 VIII [19]88 r.

9. Dowódcy zgrupowania i dowódcom wydzielonych do działań specjalnych jednostek w wojskowych zapewnić:

a) Użycie wojska bez amunicji.

10. W zakresie zabezpieczenia technicznego:

a) Zamykanie techniczne kolumn marszowych zorganizować siłami własnych pododdziałów. Uszkodzone pojazdy ewakuować do jednostek w wojskowych przy drogach marszu i tam pozostawiać je wraz z kierowcami w celu ochrony i usunięcia uszkodzeń. Sprzęt pozostawić w OSPWL Dęba, Lipa, 4. pde. Do remontu wykorzystywać warsztaty 4. pde.

b) Wydzielić do grupy torującej dwa ciągniki kołowe ciężkie i dwa dźwigi na samochodach.

² Tu i dalej chodzi o autobusy sztabowe.

11. W zakresie zabezpieczenia kwatermistrzowskiego:

a) W dniu 30 VIII [19]88 [r.] zakwaterować i przyjąć na wyżywienie:

– **dowódcy 4. pde:**

– [dowództwo] GO WOW;

– b[atalion] p[owietrzno]-d[esantowy] ([z] 6. BPD);

– b[atalion] p[iechoty] [z] 3. p[ułku] WOWewn.;

– **komendantowi OSPWL Dęba;**

– 60 żołnierzy zawodowych i 280 żołnierzy służby zasadniczej WSW.

Szczegóły, sposób i terminy świadczeń przekazać dowódcom jednostek w okresie przygotowawczym do działań.

12. W zakresie zabezpieczenia chemicznego:

a) W każdej kompanii posiadać:

– RGD-2³ – 54 szt.;

– CGŁ – 18 szt.

Ww. środki przechowywać w pojazdach dowódców kompanii. Decyzje o użyciu podejmuje dowódca zgrupowania, a wykonawcami są dowódcy od szczebla plutonu wzwyż.

b) Dowódca 4. pde – utrzymywać rezerwę środków chemicznych w liczbie:

– RGD-2 – 540 szt.;

– CGŁ – 600 szt.;

– DN-11⁴ – 120 szt.

Brakujące środki zostaną dowiezione do [godz.] 12.00 [dnia] 30 VIII [19]88 r.

13. Dowodzenie zgrupowaniem realizować ze S[tanowiska] D[owodzenia] przy RUSW Stalowa Wola.

Całością działania będą dowodził z M[iejsc] S[tałej] D[yslokacji].

14. Moim zastępcą – szef Sztabu WOW.

Dowódca

gen. dyw. Jan Kuriata^a

Źródło: CAW WBH, 1873/01/60, poz. 27, k. 1–8, oryginał, rkps.

^a Poniżej data: [19]88 VIII 30 oraz podpis.

³ Tu i dalej chodzi o ręczne granaty dymne.

⁴ Chodzi o świecę dymną.

Tajne/ćwiczebne
Egz. pojedynczy

Dziennik działań bojowych

Lp.	Data, godz.	Od kogo przybyło	Do kogo wysłano	Treść
1.	30 VIII 1988 r. 7.00	gen. bryg. J[erzy] Jarosz		GO osiągnęła gotowość do działań na S[tanowisku] D[owodzenia] Nisko.
2.	7.10	gen. bryg. J[erzy] Jarosz	płk Krajewski	Dopilnować, aby dyrektor Huty Stalowa Wola odczytał strajkującym komunikat Polskiej Agencji Prasowej.
3.	7.15	gen. bryg. J[erzy] Jarosz		Postawienie zadań dowódcom batalionów.
4.	7.20	gen. bryg. J[erzy] Jarosz		Gra decyzyjna na temat wykonania zadania nr 1 (demonstracja).
5.	7.25	gen. bryg. J[erzy] Jarosz	płk Włosiński	Uzgodnić z szefem RUSW możliwość zmiany SD GO z obiektu 4. pde na obiekt RUSW Stalowa Wola.
6.	8.40	gen. bryg. J[erzy] Jarosz	kpt. Wieśniowski	Spowodować, aby żołnierze batalionu WSW do zadań występowali w mundurach służbowych.

Lp.	Data, godz.	Od kogo przybyło	Do kogo wysłano	Treść
7.	8.55	gen. bryg. J[erzy] Jarosz	pplk Korzeb	Meldunek operacyjny nr 1 Melduje, że wyznaczone pododdziały (b[ataliony] p[owietrzno]- -d[esantowej], b[ataliony] WOWewn., śmigłowce) są gotowe do wy- konania zadania nr 1 (demonstracja). Ob. płk Krajewski wyjechał do dyrektora Huty Stalowa Wola w sprawie ogłoszenia komunikatu PAP strajkującym. Sytuacja w Hucie bez zmian. Przystępuję do prowadzenia organizacji współdziałania na dalsze godziny.
8.	9.12	pplk Piechota		Oddano jawne łącze telefoniczne na „Zamek” ¹ .
9.	10.47	gen. bryg. J[erzy] Jarosz	płk Górski mjr Cieślak	Sygnal – wymarsz I kolumny b[atalionu] p[iechoty] 3. p[ułku] WOWewn. do działań demonstracyjnych.
10.	10.50	gen. bryg. J[erzy] Jarosz		Rozstawienie regulacji ruchu w Stalowej Woli.
11.	11.05	gen. bryg. J[erzy] Jarosz	pplk Jureczyszyn	Sygnal – wymarsz II kolumny 5. d[ywizjonu] a[rtylerii] m[ieszanej] z 6. BPD do działań demonstracyjnych.
12.	10.53	gen. bryg. J[erzy] Jarosz	płk Włodarczyk	Pierwszy wyłot śmigłowców z Dęby na wykonanie zadania.
13.	11.10	płk Woicki [z] KOK		Powrót płk. Woickiego od dyr[ektora] nacz[elnego] H[uty] St[alowa] Wola – ob. Kapusty (uzgodnienia).
14.	11.05	płk Górski pplk Jureczyszyn	ciągłe meldunki co 3 min[uty]	Meldunki od dowódców kolumn I i II z trasy – ludność w St[alowej] Woli zachowuje spokój i powagę.

¹ Kryptonim dowództwa GO WOW z siedzibą w Nisku.

15.	11.25	płk Cichosz			Oddano łącze H[?] t[a]j[ne] na „Zamek”.
16.	11.30	gen. bryg. J[erzy] Jarosz	płk Włodarczyk		Drugi wylot śmigłowców z Dęby na wykonanie zadania.
17.	11.40	płk Górski			Powrót I kolumny b[atalionu] p[iechoty] 3. p[ułku] WOWewn. do koszar po wykonaniu zadania nr 1 (bez uwag).
18.	11.45	ppłk Dąbrowski, szef łączności 9. DZ[mech.]			K[ompania] p[iechoty] prewencji WSW 5. B[rygady] WOWewn. przybyła w nakazany rejon na OSPWL Dęba.
19.	12.00	ppłk Jurczyszyn			Powrót II kolumny 5. dam z 6. BPD do koszar po wykonaniu zadania nr 1.
20.	12.38	gen. bryg. J[erzy] Jarosz	ppłk Korzeb		Meldunek operacyjny nr 2 Melduje, że wyznaczone pododdziały (5. dam, b[atalion] p[iechoty] 3. p[ułku] WOWewn., śmigłowce) w czasie 10.47–12.00 wykonały zadanie nr 1 (demonstracja) – właściwie i bez przeszkód. Komunikat PAP został odczytany strajkującym przez dyrektora naczelnego Huty ob. Kapuścę. Sytuacja w Hucie bez zmian. O 12.00 rozpoczęły się rozmowy dyirekcji z przedstawicielami strajkujących. Płk Krajewski powrócił o 12.10 z Huty do GO w 4. pde. Przystępuję do organizacji działań na noc.
21.	13.00	gen. bryg. J[erzy] Jarosz	płk Włodarczyk		Zezwolił na wykorzystanie śmigłowca przez płk. Brylonka do przelotu z Niska na OSPWL Dęba i z powrotem.
22.	13.35	przekazał ppłk Lewicki	gen. bryg. J[erzy] Jarosz		Rozmowy w Hucie zostały na razie zakończone, strajkujący poprosili dyrekcję o czas na naradę i przemyślenie [sytuacji] w Komitecie strajkowym. Dyrekcja stoi na zdecydowanym stanowisku.

Lp.	Data, godz.	Od kogo przybyło	Do kogo wysłano	Treść
23.	14.15	16. bpd mjr Bienieć		16. bpd osiągnął rejon wyjściowy (Lipa). D[owód]ca GO nakazał, aby dwa bpd przybyły na SD GO.
24.	15.20	30. pz[mech.]	kpt. Winiarski [^a]	Grupa w składzie 2 oficerów, 2 chorążych, 3 podoficerów, 11 [zoł- nierzy] służby zasadniczej, 2 czołgi T-55, 2 [samochody] Kraz [^a], Gaz 69 i Star 266 gotowe do działań [w punkcie] Lipa.
25.	17.00– 18.45	gen. bryg. J[erzy] Jarosz		Ob. gen. Jarosz przeprowadził grę decyzyjną, która objęła: – zamiar działań, decyzyję; – sprecyzowanie sposobu działania sił MSW oraz sił WSW podczas odblokowywania Huty; – organizację współdziałania sił porządkowych resortów MON i spraw wewnętrznych; – postawienie zadań wykonawcom.
26.	od 19.00	gen. bryg. J[erzy] Jarosz	osoby funkcyjne i dowódcy wszystkich szczebli	Praca w wojskach, w tym rekonesans. Wykonywanie niezbędnych dokumentów w GO WOW i w wojskach.
27.	19.40	plk Włosiński	d[owód]cy batalionów, 5. dam, b[atalionu] p[iechoty] 3. p[ułku] WOWewn.	Postawiono zadania dowódcom odwodowych batalionów (5. dam i b[atalionu] p[iechoty] z 3. p[ułku] WOWewn.) do ewentualnych działań na noc i na 31 VIII [1988 r.].

^a Fragment nieczytelny.

28.	20.35	gen. bryg. J[erzy] Jarosz	GO na OSPWL Dęba por. Trewo	3 × SKOT ² z k[ompanii] transp[ortowej] skierować po śniadaniu 31 VIII 1988 [r.] do 4. pde.
29.	22.50	Oficer dyżurny 4. pde	kpt. Koltus	Przybyła grupa z Kielc (4. pz[mech.]) pod dowództwem chor. Adamskiego – 4 × SKOT (4 kierowców).
30.	31 VIII 1988 r. 2.30	Od 4. pde	ppor. [^b]	Przybyła grupa 12 żołnierzy z 3. pz[mech.] Ciechanów pod dowództwem ppor. [^b].
31.	5.30	Dyżurny GO WOW	D[yżurna] S[łużba] O[peracyjna]	Przekazano meldunek do DSO okręgu o sytuacji oraz o wypadku w 5. dam.
32.	6.00	Dyżurny GO WOW	GO Sztabu Okręgu	Przekazano meldunek o okolicznościach wypadku samochodu z 5. dam oraz dane o ofiarach.
33.	6.30	DSO WOW ppłk Różański	GO WOW	Otrzymało polecenie od DSO WOW wyznaczenia komisji do zbadania przyczyn wypadku i przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego.
34.	7.00	plk Włosiński	dowódcy: 5. dam, b[atalionu] WSW, 3. p[ułku] WOWewn. do wykonania przemarszu (demonstracji) pododdziałów przez Stalową Wolę.	Postawienie zadań dowódcom 5. dam, b[atalionu] WSW, 3. p[ułku] WOWewn. do wykonania przemarszu (demonstracji) pododdziałów przez Stalową Wolę.
35.	8.12	gen. Jarosz	plk Włosiński	O godz. 9.30 meldować gotowość do GO do wykonania demonstracji. 10.00 – wymarsz pierwszej kolumny.

^b Nazwisko nieczytelne.

² Transporter opancerzony.

Lp.	Data, godz.	Od kogo przybyło	Do kogo wysłano	Treść
36.	8.12	plk Włosiński	d[owód]ca: 5. dam, b[atalionu] WSW, 3. p[ułku] WOVewn.	Zameldować się po zadanie na godz. 9.00.
37.		plk Włosiński	d[owód]ca: 5. dam, b[atalionu] WSW, 3. p[ułku] WOVewn.	Postawienie zadań na wykonanie marszu demonstracyjnego.
38.		gen. Jarosz	d[owód]cy pododdziałów	Meldunki o stanie morale politycznym i dyscypliny o godz. 8.00 i 18.00. Odprawa kierowniczej kadry.
39.	9.27	plk Włosiński	GO WOW plk Kania	Przekazano sposób działania w dniu 31 VIII [1988 r.] do godz. 15.00.
40.	9.43	plk Włosiński		W dniu dzisiejszym wyjeżdża mjr Dec, st. chor. Ciebiora. Pozostaje jako dowódca st. sierż. Góracz i pojazdy: 2 × AS-2, 1 × AS-250, 1 × Autosan.
41.	10.00	gen. Jarosz	3. p[ułk] WOVewn., b[atalion] zmot[oryzowany]	B[atalion] WOVewn. wyjechał na działania demonstracyjne o godz. 10.00–10.40.
42.	10.16	ppłk Lewiczycy[?]	GO Nisko	Meldował, że na terenie zakładu przebywa 5 księży i 3 zakonników. [⁹⁵] zagrożeni.
43.	10.42		GO Nisko	Powrót kolumny 3. p[ułku] WOVewn. z działań demonstracyjnych.
44.	10.45	ppłk Jureczyszyn	GO Nisko	Melduje gotowość do wyjazdu kolumny 5. dam.

45.	11.00	plk Włosiński	GO 5. dam	Wyjechała kolumna 5. dam na wykonanie działań demonstracyjnych.
46.	11.03	gen. Kuriata	gen. Jarosz, przyjął plk Zimny, z[astęp]ca ds. po- lit[ycznych] WUSW [w Tarnobrzegu]	Z polecenia szefa Sztabu Generalnego należy spowodować, aby przechwyć dokumenty reporterów znajdujących się na terenie Huty Stalowa Wola.
47.	11.54	ppłk Jurezyszyn	GO Nisko	Powróciła kolumna 5. dam z wykonania zadań demonstracyjnych.
48.	12.28	d[owód]ca 16. bpd	GO Nisko	Batalion rozpoczął marsz do wykonania zadania na poligonie Lipa. O godz. 13.53 rozpoczęła marsz.
49.	13.00	d[owód]ca 5. dam	GO Nisko	Wyjechała II kolumna 5. dam do działań demonstracyjnych.
50.	14.15	gen. Kuriata	przekazano do WUSW [w Tarnobrzegu]	O godz. 14.15 dowódca WOW przekazał przez gen. Jarosza polecenie, aby z terenu zakładu wyprzewadzić korespondentów zachodnich znajdujących się na terenie zakładu Stalowa Wola.
51.	14.20	ppłk Zimny, WUSW Tarnobrzeg	GO WOW	Plk Zimny z WUSW w Tarnobrzegu zameldował, że korespondentów i dziennikarzy zagranicznych na terenie Huty już nie ma.
52.	16.36	ppłk Lewiczyci[?]		Msza na terenie zakładu koło Narzędziowni [a], 5 księży wyszło z zakładu na zewnątrz [a].
53.	18.39	Adiutant[?] dowódcy WOW		Gen. Jarosz po powrocie do M[iej]sca S[łatej] D[yslokacji], dzwo- nić do dowódcy Okręgu [Warszawskiego].
54.	19.30	gen. Jarosz		Zarządzić odprawę dla [dowódtwa] GO i podległych dowódców oddziałów.

Lp.	Data, godz.	Od kogo przybyło	Do kogo wysyłano	Treść
55.	20.30	gen. Jarosz	d[owód]cy jednostek i GO	<p>Odprawa</p> <p>1. Dzisiejszą noc przeznaczyć na – 5. dam ma pozostać na miejscu do odwołania.</p> <p>2. Omówiono wypadek samochodowy z winy dysponenta pojazdu, został on spowodowany nadmierną prędkością pojazdu.</p> <p>3. Stan moralno-polityczny wojska:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dowódcy batalionów – spotkać się z wojskiem i odbyć pogad[ankę], w której ująć – to strąjk polityczny, jest produkcja wojskowa, aby chronić uzbrojenie i mienie wojskowe w wypadku napaści bezpośredniej [żołnierze] mają się bronić; – omówić sytuację w kraju. Huta zatrudnia 26 tys. [osób], a strajkuje około 1000 osób; – nie wolno ruszać symboli religijnych; – dyscyplina i koleżeństwo; – wzmóc pracę młodszej kadry dowódczej; – d[owód]cy batalionów [a], zebranie kluczików i dowodów re-jestracyjnych do jednego worka, bez wiedzy nie wolno jeździć [samochodami]; – dokonać odprawy kadry kierowniczej, gdy [a] konieczność to pójdzie[?] 6. BPD; – kontrole broni przeprowadzać trzy razy dziennie [a]; – zajęcia w dniu jutrzejszym (odpoczynek): dwugodzinna gotowość bojowa ([możliwa też?] jednogodzinna gotowość bojowa); – sprawdzenie stanów osobowych w nocy. Przeprowadzić 1-godzinną informację polityczną.

56.	22.18	st. sierż. Mikulski + 4 żołn[ierzy]		Meldował przybycie straży pożarnej z Komendy Polygonu Dębe: star (wóz bojowy pożarniczy), 9 gaśnic proszk[owych] 2 kg, 5 gaśnic proszkowych 6 kg.
57.	22.10	ppłk Kowalski		Dowóca ośrodka badań uzbrojenia – kryptonim „Amulet” meldował, że otrzymał polecenie wydzielenia straży pożarnej. Posiada 1 pojazd. Skład straży – komendant i 3 pracowników cywilnych. Znajduje się w Stalowej Woli tuż za Hutą.
58.	1 IX 1988 r. 4.00	mjr Lewandowski, 3. DZ[mech.]		Z 3. DZ[mech.] mjr Lewandowski Mirosław + 7 kadry zawod[owej], 14 żołn[ierzy], 2 samochody (wozy bojowe strażackie), 4 samochody Gaz 69, 1 samochód ciężarowy Star 200, 1 samochód WRT na UAZ 469, koce gaśnicze 10 szt., latařka akumulatorowa 23 szt., koce azbestowe 29 szt. [...]
59.	6.50	Kom[isarz?] O[brony] C[ywilnej] Huta Stalowa Wola	płk Wolicki	Płk Wolicki ma przedzwonić na „Zamek”.
60.	15.00	gen. bryg. Jerzy Jarosz		Ob. gen. Jarosz przeprowadził odprawę i grę decyzyjną ze Sztabem GO i dowódcami pododdziałów bojowych (16. bpd, b[atalion] WSW, 5. dam, b[atalion] p[iechoty] 3. p[ułku] WO Wewn.), uczestniczył szef RUSW w Stalowej Woli.

◦ Pominięto resztę sprzętu gaśniczego.

Lp.	Data, godz.	Od kogo przybyło	Do kogo wysyłano	Treść
61.	17.00	d[owód]ca WOW		Zadanie – przygotować lądowisko i przyjąć d[owód]cę WOW o 19.00.
62.	19.05			Na SD GO przybył d[owód]ca WOW gen. Kuriata. O godz. 19.30 udał się do RUSW Stałowa Wola.
63.	21.20	d[owód]ca WOW gen. dyw. J[an] Kuriata	d[owód]cy GO WOW gen. bryg. J[erzemu] Jaroszowi	Dowódca WOW rozkazał: planowane przegrupowanie wojska prowadzić, omijając m[ia]sto Stałowa Wola.
64.	21.50		do D[yżurnej] S[łużby] O[peracyjnej] WOW	SD GO opuścił d[owód]ca WOW gen. dyw. J[an] Kuriata.
65.	23.15	gen. Jarosz	d[owód]cy WOW	Przekazanie meldunku sytuacyjnego po przyścisłu do pracy III zmiany w Hucie. III zmiana – frekwencja 99 proc. II zmiana opuściła zakłád w spokoju. W kościele MP ³ w dalszym ciągu odbywa się nabożeństwo. Ok. 6 tys. widzów ^d wokół kościoła. Od godz. 21.30 opuściło rejon ok. 2,5–3 tys. ludzi.

^d Tak w *oryginale*.³ Prawdopodobnie chodzi o kościół pw. Matki Bożej Królowej Polski.

66.	2 IX 1988 r. 8.00	plk Brzeziński, szef R[ejonowego] P[ředstawicielstwa] W[ojskowego] [w] HSW		<p>Stan ludzi, którzy przystąpili do pracy w dn. 2 IX [1988 r.]</p> <p>Planowana Rzeczywista</p> <p>M-4 99+22 91+22</p> <p>M-5 109+29 107+29</p> <p>Narzędziownia] 271+61</p> <p>H-4 119+24 100+22.</p>
67.	8.51	gen. Jarosz	d[owód]cy 5. dam, 3. p[ułku] WOWewn.	<p>Zadania dla d[owó]dców batalionów.</p> <p>W dniu 2 IX [1988 r.] na sygnał przegrupować bataliony, dywizjo- ny do m[iejscowości] Lipa. Droga marszu Nisko, na most w rejon Piaski, Ług, Olszowie, Piaskowice, Brandwica, Rzezyca Długa, Dąbrowa Rzezycka, Lipa, za regulację ruchu odpowiada 5. dam.</p>
68.	9.30	gen. Jarosz	d[owó]d]ca 16. bpd mjr Bieniek	<p>Otrzymał zadanie wykonania marszu do garnizonu Kraków, trasa Lipa, Annopol, Sandomierz, Solec, Proszowice, Kraków. Kolumna długości 1350 m, samochodów – 29, prędkość 30 km/godz., dłu- gość trasy marszu 220 km, początek marszu 10.00. Odpoczynek godzinny w m[iejscowości] Solec.</p>
69.	11.45	mjr Bieniek	Gr[upa] Oper[acyjna]	16. bpd przekroczył Wisłę pod Annopolem.
70.	13.15	mjr Bieniek	Gr[upa] Oper[acyjna]	16. bpd minął Sandomierz, wykonując marsz do garnizonu Kraków.
71.	13.40	mjr Cieślak, 3. p[ułk] WOWewn.	Gr[upa] Oper[acyjna]	<p>Gotowość do wykonania marszu do m[iejscowości] Lipa. O godz. 14.00 rozpoczęł marsz na poligon.</p>

Lp.	Data, godz.	Od kogo przybyło	Do kogo wysyłano	Treść
72.	13.55	ppłk Jarczyszyn		Zameldował gotowość do wymarszu 5. dam na poligon Lipa. O godz. 14.00 rozpoczął marsz.
73.	14.10	gen. Jarosz	szef Sztabu WOW	Przekazał sytuację w Hucie po swojej wizycie.
74.	15.00	plk Włosiński		Pododziały 5. dam osiągnęły OSPWL Lipa (i 3. p[ułk] WOWewn.).
75.	15.30	d[owód]ca 16. bpd	szef Sztabu GO plk Włosiński	16. bpd minął Połaniec [o] godz. 15.30.
76.	15.45	d[owód]ca 16. bpd	szef Sztabu GO plk Włosiński	16. bpd minął Pacanów [o] godz. 15.45. Następna łączność ok. godz. 17.00–17.30.
77.				18.00 zbiórka na [poligonie] Lipa. Nagłośnienie.
78.				B[atalion] WSW [poligon] Dęba – też nagłośnienie.
79.	17.40	d[owód]ca 16. bpd	szef Szt[abu] GO	16. bpd osiągnął Kraków.
80.	19.31	d[owód]ca b[atalionu] WSW	szef Szt[abu] GO	Dowódca b[atalionu] WSW plk Andrzej wyjechał do m[ia]sta] Warszawy, batalion uległ rozformowaniu.

81.	20.00		Szef Sz[tabu] GO płk Włosiński	<p>Odprawa dowódców grupy zabezpieczenia oraz oficerów grupy operacyjnej. Ustalenia: – czołgi wyjeżdżają do garnizonu o [godz.] 5.00 [dnia] 3 IX [1988 r.]; – do Rzeszowa kolumna rusza o godz. 8.00; – do Kielc g[odz.] 8.30; – 4. p[ułk] zab[ezpieczenia] do W[arsza]wy (ppłk Piechota) – g[odz.] 7.30; – autokar z oficerami GO do Dęby o godz. 9.00, a następnie do Kielc.</p>
82.	3 IX 1988 r. 6.00	przedstawiciel 6. RPW		<p>Zameldowano o frekwencji w HSW (III zmiana) wynoszącej na 702 osoby planowane 773 [osoby] (110 proc.). Zwiększona liczba pracowników jest wynikiem zwiększonego nadzoru.</p>
83.	9.00	płk Włosiński		<p>Zameldowano zakończenie pracy GO WOW do GO Sztabu WOW. Kolumna pojazdów do Rzeszowa opuściła koszarę o godz. 8.50. O godz. 9.00 GO opuściła miejsce pracy i udała się do Warszawy.</p>

Źródło: CAW WBH, 1873/01/60, poz. 26, k. 1–12, oryginał, rkps.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie
0037/21; 3426/4703.

Centralne Archiwum Wojskowe Wojskowego Biura Historycznego
1873/01/34; 1873/01/60; 1873/01/59.

Akty prawne

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 XI 1981 r. w sprawie zakresu stosowania ustaw o przedsiębiorstwach państwowych oraz o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego do przedsiębiorstw państwowych wykonujących w całości lub w przeważającej części zadania dla potrzeb obronności i bezpieczeństwa państwa, a także do wykonujących te zadania jednostek organizacyjnych innych przedsiębiorstw (DzU 1982, nr 1, poz. 3 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 8 X 1982 r. o związkach zawodowych (DzU 1982, nr 32, poz. 216 z późn. zm.).

Opracowania

Bukała M., *Marsz ku wolności. Strajk w Hucie Stalowa Wola 22 VIII – 1 IX 1988 r.*, „Nasz Dziennik”, 30–31 VIII 2008.

Bukała M., *Strajk w Hucie Stalowa Wola w sierpniu 1988 r.* [w:] *Zarejestrujcie nam „Solidarność”! Strajk sierpniowy 1988 r. w Szczecinie. Materiały pokonferencyjne*, red. A. Kubaj, M. Maciejowski, Szczecin 2009.

Bukała M., *Robotnicy, duchowni i aparat administracyjno-partyjny. Strajki w Hucie Stalowa Wola w 1988 roku*, „Roczniki Teologiczne” 2015, nr 4.

Codogni P., *Okrągły Stół, czyli polski Rubikon*, Warszawa 2009.

Dudek A., *Reglamentowana rewolucja. Rozkład dyktatury komunistycznej w Polsce 1988–1990*, Kraków 2014.

Garbacz D., *Strajk w Stalowej Woli 22 sierpnia – 1 września*, Stalowa Wola 1998.

Garlicki A., *Karuzela. Rzecz o Okrągłym Stole*, Warszawa 2003.

Hac P., *Ostatnia deska ratunku? Przygotowania do wprowadzenia w Polsce stanu wyjątkowego w latach 1988–1989 w świetle dokumentów resortu spraw wewnętrznych* [w:] *Kryzys w partii – partia w kryzysie. Ostatnia dekada PZPR*, red. T. Kozłowski, M. Siedziako, Warszawa 2022.

Idą pancry na Wujek, oprac. zbior., Warszawa 2011.

Iwaneczko D., *Opór społeczny a władza w Polsce południowo-wschodniej 1980–1989*, Warszawa 2005.

Kowal P., *Koniec systemu władzy. Polityka ekipy gen. Wojciecha Jaruzelskiego w latach 1986–1989*, Warszawa 2012.

Kubaj A., *Przebieg i konsekwencje strajku sierpniowego w porcie i zakładach komunikacji miejskiej Szczecina* [w:] *Zarejestrujcie nam „Solidarność”! Strajk sierpniowy 1988 r. w Szczecinie. Materiały pokonferencyjne*, red. A. Kubaj, M. Maciejowski, Szczecin 2009.

Marszałkowski T., *Protesty i starcia uliczne w Krakowie 1981–1989*, Kraków 2016.

Paczkowski A., *Wojna polsko-jaruzelska. Stan wojenny w Polsce 13.12.1981–22.07.1983*, Warszawa 2006.

Skórzyński J., *Rewolucja Okrągłego Stołu*, Kraków 2009.

- Szcześniak M., *Idź i zabij! Pacyfikacja strajku w kopalni Wujek. Zbrodnia nieukarana*, Warszawa 1999.
- Tracz B., *Cios sierp(ni)owy. Strajki na Górnym Śląsku w 1988 roku*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2019, nr 4.
- W przededniu wielkiej zmiany. Polska w 1988 roku*, oprac. zbior., Gdańsk 2009.
- Zarejestrujcie nam „Solidarność”! Strajk sierpniowy 1988 r. w Szczecinie. Materiały konferencyjne*, red. A. Kubaj, M. Maciejowski, Szczecin 2009.
- Zmierzch dyktatury. Polska lat 1986–1989 w świetle dokumentów*, t. I: lipiec 1986 – maj 1989, wstęp, wybór i oprac. A. Dudek, Warszawa 2009.

STRESZCZENIE

W sierpniu 1988 r. w Polsce rozpoczęła się fala strajków spowodowana ówczesną sytuacją polityczną i gospodarczą w kraju. Protest wybuchł także w Hucie Stalowa Wola – zakładzie produkującym uzbrojenie wojskowe. W związku z przedłużaniem się tego strajku władze postanowiły zaangażować wybrane jednostki wojskowe do wsparcia sił Milicji Obywatelskiej. W tym celu utworzono Grupę Operacyjną Warszawskiego Okręgu Wojskowego, a żołnierze prowadzili wokół terenu Huty oraz w mieście Stalowa Wola działania demonstracyjne.

W artykule przybliżono treść rozkazu dowódcy Grupy oraz jej Dziennik działań bojowych, szczegółowo wymieniający czynności podejmowane przez pododdziały wojskowe. Omówiono także kontekst polityczny przedstawianych wydarzeń oraz wybrane kwestie związane z użyciem Sił Zbrojnych PRL do zapewnienia bezpieczeństwa publicznego.

Słowa kluczowe: Huta Stalowa Wola, rok 1988, strajk, Siły Zbrojne, dokumenty.

ABSTRACT

In August 1988, a wave of strikes began in Poland due to the political and economic situation in the country at the time. Protests also erupted at the Stalowa Wola Steelworks (Huta Stalowa Wola), a plant producing military armaments. Due to the prolongation of this strike, the authorities decided to engage selected military units to support the forces of the Citizens' Militia. To this end, the Operational Group of the Warsaw Military District was formed, and soldiers conducted demonstration activities around the Huta site and in the city of Stalowa Wola.

The article takes a closer look at the contents of the group commander's order as well as its combat operations log, listing in detail the actions undertaken by the military sub-units. It also discusses the political context of the events depicted and selected issues related to the use of the PRL Armed Forces to ensure public security.

Keywords: Huta Stalowa Wola (Stalowa Wola Steelworks), 1988, strike, Armed Forces, documents.